

Sygn. akt IV CZ 28/17

POSTANOWIENIE

Dnia 28 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku E. Spółki Akcyjnej w G.

przy uczestnictwie G. K., Z. K.

i Skarbu Państwa - Starosty R.

o stwierdzenie zasiedzenia służebności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 czerwca 2017 r.,

zażalenia uczestnika postępowania G. K.

na postanowienie Sądu Okręgowego w W.

z dnia 9 lutego 2017 r., sygn. akt I Ca (...),

**oddala zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 23 czerwca 2016 r., Sąd Rejonowy w R. oddalił wniosek E. S.A. w G. o stwierdzenie, że Skarb Państwa lub wnioskodawca nabył przez zasiedzenie odpowiednio z dniem 28 kwietnia 1975 r. służebności gruntowe o treści odpowiadającej służebności przesyłu, obciążające szczegółowo określone we wniosku nieruchomości, stanowiące własność uczestników Z. J. K. i G. K.

W uzasadnieniu ustalił, że znajdująca się na tych nieruchomościach linia napowietrzna średniego napięcia została wybudowana w 1968 r., zaś urządzenie elektromagnetyczne linii niskiego napięcia w 1969 r.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że w okolicznościach faktycznych tej sprawy niewątpliwym jest, że wnioskodawca jest posiadaczem służebności w złej wierze, a to oznacza, że do nabycia służebności przez zasiedzenia konieczny jest upływ 30-letniego terminu, którego bieg w odniesieniu do przedsiębiorstwa państwowego nie mógł się rozpocząć przed dniem 1 lutego 1989 r., przy czym wnioskodawca nie wykazał przeniesienia urządzeń przesyłowych przez poprzedników prawnych. Wcześniej, skutki prawne związane z posiadaniem nieruchomości przez przedsiębiorstwa państwowe mogły powstać tylko na rzecz Skarbu Państwa w ramach obowiązywania zasady jednolitej własności państwowej. Niezależnie od powyższych przyczyn oddalenia wniosku o zasiedzenie, Sąd Rejonowy wyjaśnił, że przedmiotem żądania wniosku była służebności przesyłu, która została wprowadzona do porządku prawnego dopiero 3 sierpnia 2008 r., a zatem wnioskodawca nie mógł zasiedzieć przed tym dniem tego prawa rzeczowego, gdyż formalnie nie istniało.

Postanowieniem z dnia 9 lutego 2017 r., Sąd Okręgowy w W. uwzględnił apelację wnioskodawcy i uchylił orzeczenie Sądu Rejonowego, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd Okręgowy za podstawę rozstrzygnięcia przyjął art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., uznając, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, oraz że wydanie merytorycznego orzeczenia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Sąd drugiej instancji

wskazał, że Sąd pierwszej instancji nie poczynił ustaleń faktycznych co do tego, kto wniósł urządzenia przesyłowe na nieruchomościach oznaczonych we wniosku, ani jakie osoby po tym czasie faktycznie władały przedmiotowymi nieruchomościami, co dotyczy zarówno podmiotów sprawujących to władztwo do dnia 31 stycznia 1989 r., jak i po tej dacie. Nie poczynił również ustaleń faktycznych odnośnie do poprzedników prawnych wnioskodawcy i podstaw prawnych tego następstwa.

W zażaleniu uczestnik G. K. zarzucił naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 386 § 1, 4 i 6 k.p.c. przez przyjęcie, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy i że konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przy rozpoznawaniu przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenia na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy kontroluje jedynie, czy sąd ten właściwie zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania jedynie w przypadku nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.).

Przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie służy kontroli prawidłowości wyboru przez Sąd drugiej instancji formy rozstrzygnięcia, uchylającego zaskarżone orzeczenie i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania. Dokonywana przez Sąd Najwyższy w postępowaniu zażaleniowym kontrola ma charakter formalny, skupiający się na ocenie wystąpienia przesłanek wydania tego rozstrzygnięcia. Jeżeli orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało uchylone z powodu nierozpoznania przez ten sąd istoty sprawy, zadaniem Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował tą przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego, i czy przyjęte stanowisko uprawniało do podjęcia takiego rozstrzygnięcia. Poza zakresem kontroli Sądu Najwyższego pozostaje zaś prawidłowość stanowiska prawnego sądu drugiej instancji co do *meritum*. Zakres kognicji sądu drugiej instancji rozpoznającego sprawę na skutek apelacji,

określony został w art. 378 k.p.c. Wykładnia jego treści dokonana została w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Sąd Najwyższy wskazał na obowiązujący system apelacji pełnej, którego założenie opiera się na tym, że sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony i jeszcze raz badając sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Tym samym, postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter rozpoznawczy (merytoryczny), a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Konsekwencją rozpoznawczego charakteru apelacji jest zredukowana do minimum funkcja kasacyjna sądu drugiej instancji. Sąd odwoławczy może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko wyjątkowo, gdy stwierdzi nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), gdy sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.).

Sąd Okręgowy uchylił postanowienie Sądu Rejonowego z powodu nierozpoznania istoty sprawy oraz potrzeby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Wszelkie inne wady, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości), nie uzasadniają uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane

bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, nie publ.; z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, nie publ.).

Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; respektowanie uprawnień stron (uczestników) wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego uzasadnia w takich wypadkach uchylenie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, nie publ., z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 nie publ. i z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16, nie publ.).

Uchylenie wyroku (postanowienia co do istoty) z powodu nierozpoznania istoty sprawy będzie zatem uzasadnione między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada podstaw pozwu (wniosku), nie przeprowadzi w tym zakresie postępowania dowodowego i nie dokona oceny materialno-prawnych przesłanek żądania w ustalonym stanie faktycznym.

Sąd Okręgowy prawidłowo zidentyfikował zaistniałą sytuację procesową jako odpowiadającą powołanej przyczynie uchylenia orzeczenia na podstawie art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Rejonowy zaniechał poczynienia zasadniczych ustaleń faktycznych, bez których nie było możliwe zbadanie i ocena przesłanek zasiedzenia służebności. Sąd odwoławczy wskazał w pisemnych motywach zaskarżonego postanowienia, jakie okoliczności faktyczne, bez których nie jest możliwe merytoryczne rozpoznanie wniosku, nie zostały ustalone w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. W związku z tym, nie można z tego powodu czynić zarzutu Sądowi drugiej instancji, którego rolą było dokonanie oceny prawnej i udzielenie wskazań co do dalszego postępowania przy ponownym rozpoznaniu sprawy.

Sąd drugiej instancji trafnie również uznał, że sprawa wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, odnosząc to do dowodów, które dla rozpoznania istoty sprawy miałyby zasadnicze znaczenie

(por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2013 r., V CZ 129/12, nie publ., z dnia 20 lutego 2015 r., V CZ 119/14, nie publ. i z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16). Przeprowadzenie przez Sąd drugiej instancji takich dowodów i poczynienie na ich podstawie niezbędnych ustaleń faktycznych, a następnie dokonanie ich koniecznej, pełnej oceny prawnej, pozbawiłoby uczestników możliwości kwestionowania ustalonej podstawy faktycznej z powodu zakazu oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.) oraz ze względu na związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Fakt, że postępowanie apelacyjne jest kontynuacją postępowania merytorycznego i sąd odwoławczy obowiązany jest rozpoznać sprawę po raz wtóry nie pozbawia tego postępowania funkcji kontrolnej. Przejęcie przez sąd odwoławczy dokonywania całości ustaleń istotnych dla rozstrzygnięcia i ich oceny prawnej, stanowiłoby ograniczenie uprawnień stron (uczestników) postępowania wynikających z tego, że postępowanie sądowe jest dwuinstancyjne (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 i IV CZ 133/16).

Z tych względów, Sąd Najwyższy uznał zażalenie za nieuzasadnione i oddalił je na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.